WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

JAN ZIELIŃSKI
(1931-2019)

8 lutego 2019 roku w wieku 88 lat odszedł od nas wielki uczony, wybitny hydrotechnik, specjalista z dziedziny gospodarki wodnej prof. dr inż. Jan Zieliński, znany w kraju, Europie i na świecie. Odszedł od nas nie tylko uczony, ale także dobry i życzliwy człowiek, który całe swoje życie zawodowe poświęcił gospodarce wodnej, zagrożeniom naturalnym i technicznym, a także bezpieczeństwu społeczeństwa i ochronie jego mienia. Swoje koncepcje i plany realizował, pracując w różnych ośrodkach naukowych, naukowo-technicznych, biurach projektowych, placach budów oraz stażach krajowych i zagranicznych.

Urodził się 31 stycznia 1931 r. w Krześlinie (koło Siedlec), w rodzinie nauczycielskiej. Ojciec był kierownikiem szkoły, matka nauczycielką. Wykształcenie średnie uzyskał w Gimnazjum i Liceum im. Stefana Żółkiewskiego w Siedlcach w 1949 roku. Mając przygotowanie matematyczno-fizyczne, podjął studia na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Ukończył je w roku 1953, uzyskując dyplom inżyniera budownictwa wodnego, a w roku 1955 przypieczętował to pracą magisterską. Swoje plany, koncepcje starał się realizować, pracując w wielu różnych ośrodkach i jednostkach naukowych. Będąc jeszcze studentem, podjął w roku 1952 pracę w Zarządzie Geologicznym na stanowisku technika budowy. W latach 1953-1961 pracował na stanowisku starszego asystenta na Politechnice Warszawskiej. W tym też czasie był inspektorem nadzoru, a w latach 1961-1962 starszym projektantem w Biurze Projektów „Prochem". W 1962 roku pracował także w „Hydroprojekcie" w Warszawie. Zaangażowanie i dynamika pracy Jana Zielińskiego sprawiły, że praktycznie zaraz po studiach uzyskał uprawnienia budowlane (1958), został współautorem projektu zapory na Sanie w Solinie, a w latach 1953-1961 pełnił funkcję Inspektora Nadzoru.

Aktywność Jana Zielińskiego nie ograniczała się wyłącznie do spraw i problemów hydrotechnicznych. Był on bardziej naukowcem niż technikiem. W roku 1965 na Politechnice Warszawskiej nadano mu stopień naukowy doktora nauk technicznych, a w roku 1978 Rada Państwa nadała tytuł naukowy profesora. W latach 1962-1975 praca J. Zielińskiego charakteryzowała się wyjątkową aktywnością. W 1962 roku został Dyrektorem Naczelnym Centralnego Biura Studiów i Projektów Budownictwa Wodnego „Hydroprojekt", w którym oprócz prac technicznych i zarządzania

wykonywał prace studialne. Na szczególne podkreślenie zasługuje projekt „Wisła" sponsorowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych. W 1972 roku prof. Jan Zieliński został powołany na stanowisko Dyrektora Naczelnego Państwowego Instytutu Hydrologicznego i Meteorologicznego. Jeszcze w tym samym roku został Dyrektorem Naczelnym Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, utworzonego na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 30 XII 1970 roku. Funkcję pełnił przez trzy lata. W tym czasie, w latach 1967 i 1971, odbył staże we Francji – Elektricité de France Agence d'Eau, a w latach 1970-1972 w Stanach Zjednoczonych. Wiedzę naukową i doświadczenie w zarządzaniu prof. Zieliński pogłębiał również na kontraktach zagranicznych.

Przez trzy lata (1975-1977) w Ministerstwie Rolnictwa Maroka był ekspertem ds. gospodarki i inżynierii wodnej. Oprócz doradztwa, Profesor w swojej działalności naukowej przez kolejne siedem lat (1978-1984) przygotowywał kadry z dziedziny gospodarki i inżynierii wodnej na Politechnice w Rabacie – Université Mohammed V – École Mahammedia d'Ingenieurs i École des Cades.

Prof. dr inż. Jan Zieliński z IMGW był związany w sposób szczególny. Po powrocie z Maroka decyzją Ministra Środowiska powołano go na stanowisko Dyrektora Naczelnego Instytutu. Natychmiast wrócił do opracowanego „Raportu" o stanie IMGW, tj. o stanie technicznym i materialnym Państwowej Służby Hydrologiczno-Meteorologicznej. Głównym celem Profesora była myśl utworzenia z IMGW nowoczesnej firmy badawczo-rozwojowej, która świadczyłaby usługi w sposób zapewniający potrzeby państwa i społeczeństwa z zakresie osłony hydrologiczno-meteorologicznej przed groźnymi zjawiskami naturalnymi.

Dzięki staraniom i przekonywującym argumentom prof. Zielińskiego Instytut na modernizację służby hydrologiczno-meteorologicznej i osłony powodziowej, decyzją prezydium rządu, uzyskał 300 mln zł. Dodatkowe środki otrzymano także z realizacji umów z Banku Światowego.

Rzeka Biała Lądecka po powodzi w 1997 roku; prof. J. Zieliński
i doc. A. Dubicki pokazują zasięg Wielkiej Wody (fot. A. Dubicki)

The Biała Lądecka River after the flood in 1997; professor J. Zieliński and
associate professor A. Dubicki show the extent of the Big Water (phot. A. Dubicki)

Po powodzi w 1997 r. decyzją rządu został kierownikiem i realizatorem programu Systemu Meteorologicznej Osłony Kraju (SMOK). Katastrofalna powódź na Odrze w 1997 r. wykazała, że istnieje pilna potrzeba przebudowy hydrotechnicznego systemu ochrony przed powodzią oraz modernizacji służby hydrologiczno-meteorologiczne. W ramach tego systemu polska służba hydrologiczno-meteorologiczna otrzymała 1000 zautomatyzowanych posterunków hydrologicznych i meteorologicznych, 30 zmodernizowanych stacji hydrologiczno-meteorologicznych, 9 radarów meteorologicznych POLRAD, system burzowy PERUN składający się z 9 czujników. Całość materiałów pomiarowo-obserwacyjnych przetwarzana jest na komputerze dużej mocy ORIGIN SGI 3800.

Aktywność prof. J. Zielińskiego sprawiła, że powstały: System Wspomagania Synoptyka, System Prognoz Hydrologicznych, System Hydrologii Operacyjnej, System Odbioru Danych Satelitarnych, System Satelitarny METEO-VISION, System Obsługi Klienta, Systemy Radarowe METEORAD i System Monitoringu Jakości Wód. Ten skomputeryzowany i zautomatyzowany system pomiarowo-obserwacyjny i przetwarzania danych mógł powstać tylko dzięki umiejętnościom, zaangażowaniu i oddaniu sprawom Instytutu Profesora. Te cechy, a przede wszystkim inteligentne rozumienie problemu sprawiły, że prof. Jan Zieliński przez 10 lat (1991-1999) pełnił funkcję członka Rady Wykonawczej Światowej Organizacji Meteorologicznej (WMO) oraz inne funkcje w hydrologii.

Rozwój i działalność Instytutu, zdaniem Profesora, w dużym stopniu zależy od współpracy z narodowymi służbami meteorologicznymi – członkami WMO i od tego, jak potrafimy wykorzystać dotychczasowe osiągnięcia naukowe i techniczne.

Polska przystąpiła do Konsorcjum – COSMO co umożliwiło numeryczne modelowanie mezoskalowe procesów meteorologicznych i hydrologicznych. Uruchomiono stosowany w hydrologii model ALADIN, model wysokiej rozdzielczości Saint Venanta, model Klimat i inne. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej stał się dla innych służb hydrologiczno-meteorologicznych wzorem do naśladowania. Kraje rozwijające się, członkowie WMO, kierowały do Instytutu pracowników swoich służb meteorologicznych na specjalne szkolenia. Instytut stał się jednostką o dużym auto-

Sekretarz Generalny WMO prof. G.O.P. Obasi podczas
VII Konferencji Technicznej Kontroli Zapór (IMGW – Raport Dyrektora 2001)

The Secretary General of the WMO, prof. G.O.P. Obasi at the
7th Technical Dam Control International Conference (IMGW – Director's Report 2001)

rytecie naukowym i technicznym. Był odwiedzany przez władze WMO, m.in. Prezydenta J.W. Zillmana oraz Sekretarza Generalnego WMO G.O.P. prof. Obasi, a także przez wielu dyrektorów narodowych służb hydrologiczno-meteorologicznych. Byli tu m.in. Prezydent Niemieckiej Służby Meteorologicznej (DWD) dr Udo Gaertner oraz Dyrektorzy generalni METEOFRANCE J.B. Beysson i A. Lebeau.

Ponadto wizytę w IMGW złożyły liczne delegacje zagraniczne (Węgier, Austrii, Izraela, Federacji Rosyjskiej, Białorusi, Wietnamu, Estonii i inne). Pobyt każdej delegacji kończył się podpisaniem umowy o dwustronnej współpracy, polegającej na wymianie specjalistów, doświadczeń w zakresie eksploatacji urządzeń i systemów oraz wyników badań naukowych i rozwiązań modelowych. Wysoki poziom rozwoju polskiej służby hydrologiczno-meteorologicznej sprawił, że Sekretarz Generalny WMO G.O.P. prof. Obasi udzielał jej swojego wsparcia. 6 stycznia 2003 roku prof. Obasi odebrał z rąk Ministra Spraw Zagranicznych Krzyż Oficerski Orderu Zasługi RP.

Stanowisko pracy delegacji polskiej na kongresie WMO w Genewie (zdjęcie autora)
The position of Polish delegation at the WMO Congress in Geneva (author's photo)

Delegacja polska w przerwie obrad Konferencji „Wielkie rzeki";
od lewej: prof. J. Zieliński, doc. A. Dobrowolski, prof. H. Słota (fot. A. Dubicki)
Polish delegation during the break of the conference „Great Rivers"; from the left:
professor J. Zieliński, associate professor. A. Dobrowolski, professor H. Słota (phot. A. Dubicki)

Polska nie obfituje w duże zasoby wody, są one jedne z niższych w Europie. Prof. J. Zieliński miał to na uwadze i zabiegał o ich zwiększenie poprzez gromadzenie wody w zbiornikach retencyjnych. Dzięki jego staraniom w IMGW powstał Ośrodek Technicznej Kontroli Zapór. Profesor wkładał dużo wysiłku w jego rozwój. Był członkiem kierownictwa Międzynarodowej Komisji Wielkich Zapór. Uczestniczył w większości konferencji związanych z tym problemem. Ośrodek Technicznej Kontroli Wielkich Zapór wizytowało wiele osobistości. Wyniki badań dotyczące skuteczności wielkich zapór prezentowano na licznych konferencjach międzynarodowych i w Polsce.

O aktywności prof. J. Zielińskiego świadczy fakt pełnienia przez niego w latach 1973-2010 funkcji Sekretarza Generalnego Polskiego Komitetu Wielkich Zapór. Reprezentował on Polskę w Międzynarodowej Komisji ds. Dużych Tam.

W całej rozciągłości wspierał prace z zakresu badań stosowanych, a zwłaszcza te, w których podejmowano oryginalne tematy badawcze, ukierunkowane na potrzeby bieżącej działalności Ministra. Modernizując Instytut, Profesor stworzył nowoczesną jednostkę badawczo-rozwojową. Szczególny nacisk kładł na rozwój i prowadzenie kompleksowych badań naukowych z zakresu klimatologii, meteorologii, ochrony atmosfery, hydrologii, oceanologii, zasobów wodnych i ich jakości, inżynierii wodnej oraz bezpieczeństwa budowli piętrzących. Realizowano bardzo szerokie programy rządowe, m.in. PR7 „Kształtowanie i wykorzystanie zasobów wodnych" oraz „Gospodarka Wodna" i „Meteorologiczne podstawy zasobów wodnych".

W IMGW rozwijano intensywnie współpracę międzynarodową, podejmowano korzystne dla Instytutu tematy badawcze z ośrodkami naukowymi we Francji, Niemczech, Czechosłowacji, Szwecji, Norwegii i Finlandii. Wspólnie realizowano tematy z jednostkami we Włoszech, Bułgarii, Grecji i w Izraelu. Wzrosło zatrudnienie w grupie samodzielnych pracowników naukowo-badawczych. Instytut uzyskał prawo nadawania stopnia naukowego doktora, stał się Państwowym Instytutem Badawczym. W badaniach przeważało samofinansowanie. To wielka zasługa prof. Jana Zielińskiego, to efekt jego wysiłków i mądrości. Inicjował uczestnictwo i organizację kongresów i konferencji. Uważał, że te spotkania są skarbnicą wymiany najnowszych wyników badań i doświadczeń mogących przyczynić się do postępu w świecie nauki i gospodarki. Zalecał pracownikom Instytutu i sam uczestniczył w tego typu spotkaniach. Na podkreślenie zasługuje światowej rangi konferencja „Wielkie Rzeki" zorganizowana przez Ministerstwo Środowiska Francji w Orleanie.

Przez wiele lat doświadczeń organizacyjnych i realizacji prac badawczych Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej stał się jednostką kompetentną do realizacji międzynarodowych projektów badawczych i aplikacyjnych, stał się służbą hydrologiczno-meteorologiczną, a nie jak wszystkie służby w „dawnej Unii" tylko służbami meteorologicznymi.

Głównym celem realizowanych w Instytucie prac badawczych było rozpoznanie groźnych dla człowieka zjawisk przyrodniczych i wczesne ostrzeganie przed żywiołem oraz sposobach przeciwdziałania ich skutkom. Ze względu na wysoki poziom tych prac wiele z nich było nagrodzonych przez Ministra Środowiska. Wśród wielu nagrodzonych autorów indywidualnych i zespołów badawczych nagrodę naukową „Za całokształt osiągnięć w działalności naukowej i wdrożeniowej w dziedzinie inżynierii i gospodarki wodnej oraz rozwoju służby hydrologiczno-meteorologicznej i technicznej kontroli zapór" otrzymał prof. dr inż. Jan Zieliński.

Otrzymał także nagrodę zespołową I Stopnia Ministra Budownictwa za realizację stopnia wodnego Włocławek i nagrodę zespołową I Stopnia Ministra Rolnictwa za projekt kompleksowego wykorzystania zasobów wodnych Wisły w ramach współpracy z UNDP (Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju).

Profesor Jan Zieliński jest autorem czterech podręczników akademickich w języku francuskim i współautorem jednego podręcznika w języku polskim. Jest autorem 92 publikacji z dziedziny inżynierii i gospodarki wodnej, w tym 15 referatów na konferencjach międzynarodowych. Opracował ponad 40 ekspertyz i opracowań technicznych, monografii i opinii naukowych, a także liczne referaty na konferencje krajowe.

Profesor Jan Zieliński był wieloletnim Przewodniczącym Rady Programowej czasopisma „Gospodarka Wodna" oraz Przewodniczącym Polskiego Komitetu Międzynarodowej Strategii Redukcji Zagrożeń. Należał do licznych stowarzyszeń zawodowych: Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Wodnych i Melioracyjnych (SITWM) – członek Zarządu Głównego; Polskiego Towarzystwa Geofizycznego (PTGeof.) – członek honorowy; Polskiego Komitetu Globalnego Partnerstwa dla Wody (GWP); Komitetu Gospodarki Wodnej PAN; Komisji Hydrologii Światowej Organizacji Meteorologicznej (WMO); Międzynarodowego Stowarzyszenia Nauk Hydrologicznych (IAHS). Ponadto był członkiem Państwowej Rady Ochrony Środowiska i Rady Naukowej IMGW-PIB.

Profesor Jan Zieliński, będąc Dyrektorem Instytutu, współpracę z Polskim Towarzystwem Geofizycznym traktował wyjątkowo życzliwie. Instytut zawsze występował w roli współorganizatora konferencji i spotkań naukowych. Umożliwiał Towarzystwu korzystanie z wydawnictw Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także na prośbę PTGeof., zapewniał bazę lokalową i biurową. Integracja środowiska hydrologów, meteorologów, klimatologów oraz świata gospodarki wodnej i inżynierii wodnej była jego szczególną troską. Uczestniczył we współorganizacji dorocznych, międzynarodowych konferencji związanych z uchwałą ONZ, a realizowanych przez WMO, dotyczących haseł Światowego Dnia Meteorologii i Światowego Dnia Wody (23 i 24 marca).

Profesor Jan Zieliński otrzymał liczne odznaczenia i wyróżnienia, m.in.: Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Złoty Medal za Zasługi dla Obronności Kraju.

„Dorobek naukowy Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej znany jest na całym świecie. To Pan kierował tym Instytutem przez wiele lat. Pana zasługi są ogromne i za te zasługi chciałbym Panu podziękować. Mam nadzieję, że IMGW będzie korzystał z dorobku Pana Profesora" – powiedział prof. Jan Szyszko, Minister Środowiska, dziękując prof. Janowi Zielińskiemu za wieloletnie pełnienie funkcji Dyrektora IMGW.

Prof. Jan Zieliński zmarł 8 lutego 2019 r w Legionowie koło Warszawy w wieku 88 lat. Został pochowany na cmentarzu Stare Powązki w Warszawie.

Alfred Dubicki

We wspomnieniach wykorzystano zdjęcie portretu profesora Zielińskiego wykonane przez A. Dubickiego

The memoirs used a photo of Professor Zieliński's portrait taken by A. Dubicki